

คลิตี้โมเดล : เปลี่ยนความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ

“ชุมชนคลิตี้ล่าง” ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การปกครองของ ม. 4 ต.ชะแล อ.ทองผาภูมิ และ ม. 3 ต.นาสวน อ.ศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี ได้ถูกกันออกจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร เนื่องจากตั้งอยู่ท่ามกลางผืนป่าตะวันตกที่มีความหลากหลายทางชีวภาพทั้งพันธุ์พืชและสัตว์ป่าของประเทศไทยโดยมีสายน้ำคลิตี้ที่เกิดจากการบรรจบกันของห้วยดึกะกับห้วยผึ่ง รวมกันเป็นลำห้วยคลิตี้ไหลผ่านใจกลางชุมชน ลงสู่เขื่อนศรีนครินทร์ แม่น้ำแม่กลอง และสุดท้ายที่แม่น้ำเจ้าพระยา เป็นเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงวิถีและจิตวิญญาณของชาวบ้านคลิตี้ล่างมาอย่างช้านาน

“คลิตี้” เป็นคำที่เพี้ยนมาจากภาษาเขมรเรียกว่า “คีถี” ซึ่งแปลว่า “เสื่อโหนด” มีตำนานเล่าว่า เสื่อโหนดตัวใหญ่มาก ตัวหนึ่ง รอยเท้าเท่ากับรอยเท้าช้าง เป็นเจ้าป่าเจ้าเขาคอยดูแลปกป้องรักษาให้ชาวบ้านอยู่อย่างสงบสุข แต่หากมีชาวบ้านทำผิดผี (ผิดจารีต/ประเพณี) เสื่อโหนดก็จะดลบันดาลให้หมู่บ้านอยู่อย่างไม่สงบสุข เช่น ปรากฏตัวให้ชาวบ้านเห็น หรือ กัดกินวัว ควาย ที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้ เป็นต้น ชาวบ้านจึงมีความเชื่อว่าหากไม่มีเสื่อออกมาอาละวาดแสดงว่าชุมชนยังอยู่ในศีลธรรม จารีตประเพณี ด้วยความที่ชาวบ้านผูกพันกับเสื่อโหนดตัวนี้จึงนำมาตั้งเป็นชื่อชุมชน คือ “คีถี” ต่อมาปี พ.ศ. 2440 ชาวบ้านในชุมชน “คีถี” ได้แยกออกมาตั้งบ้านอยู่ทางตอนท้ายของลำห้วยคลิตี้จึงมีคำต่อท้ายว่า “ทา” ซึ่งหมายถึง “ล่าง” ตั้งแต่นั้นชุมชนที่แยกมาก็มีชื่อว่าชุมชน “คีถีทา”หรือ ชุมชน “คลิตี้ล่าง” จนถึงปัจจุบัน ใน

ยุคก่อตั้งชุมชนมีเพียง 3 ตระกูล คือ พู่วัว พู่วอก และพู่ววย ซึ่งเดิมเป็นชุมชนหมุนเวียนเหมือนวิถีแห่งไร่มูลเวียน การสร้างบ้านจึงไม่ถาวรเพราะในพื้นที่หนึ่งๆ จะอยู่ประมาณ 5-10 ปีเท่านั้น จากนั้นก็จะอพยพย้ายไปเพื่อให้พื้นดิน ต้นไม้ ใบหญ้าสภาพแวดล้อมฟื้นฟูตนเอง ก่อนที่จะตั้งเป็นชุมชนถาวรที่ คลิตี้ล่าง บรรพบุรุษของชาวบ้านคลิตี้ล่างเคยอาศัยและตั้งชุมชนอยู่บริเวณ ไถ่ละลู่ง เหมิงเกลือ หนองกรือ ฉะหล่องคละ เหลียวก่า ที่หน่วย ไ่วค่า ไ่วโปล ก่องหล้า ไ่วเว่อ คีถีคี และคีถีทา (บริเวณป่าทุ่งใหญ่นเรศวรในปัจจุบัน) และสิ่งที่มีติดตัวไป คือ เมล็ดพันธุ์ เพื่อนำไปปลูกเมื่อมีการโยกย้ายไปในที่ต่างๆ ปัจจุบันชุมชนคลิตี้ล่างมีทั้งหมด 93 ครัวเรือน ประชากร 313 คน มีการปลูกพืชมากกว่า 73 ชนิด โดยเฉพาะ ข้าว พริก ต้นหอม และผักทอง ชาวบ้านยังคงมีเมล็ดพันธุ์เป็นของตนเอง

ปี พ.ศ. 2510 บริษัท ตะกั่ว คอนเซนเตรตส์ (ประเทศไทย)จำกัด ได้ทำการแต่งแร่ โดยตั้งโรงแต่งแร่อยู่ต้นน้ำลำห้วยคลิตี้ และได้ปล่อยสารตะกั่วลงสู่ลำห้วย โดยเมื่อปี พ.ศ. 2518 ชาวบ้านสังเกตเห็นน้ำในลำห้วยขุ่นและมีกลิ่นเหม็น ทำให้ชาวบ้านที่ใช้น้ำเกิดอาการเจ็บป่วย และเสียชีวิตไม่ทราบสาเหตุ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2541 สื่อมวลชนได้เผยแพร่ภาพผลกระทบจากการปนเปื้อนสารตะกั่วใน ลำห้วยคลิตี้สู่สังคมภายนอกซึ่งเป็นข่าวโด่งดังในสมัยนั้น ทำให้ หน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบเข้ามาปกป้องว่าเป็นพื้นที่อันตรายห้ามใช้ประโยชน์ รวมทั้งสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมาดักป้ายให้ชาวบ้านงดกินสัตว์น้ำ และงดใช้น้ำชั่วคราว แต่ไม่มีมีการฟื้นฟูลำห้วย

อย่างจริงจัง ทำให้ ปี พ.ศ. 2546 ชาวบ้านได้รวมตัวกันใช้สิทธิทางกระบวนการยุติธรรม สิปปิตต่อมา วันที่ 10 มกราคม 2556 ศาลปกครองสูงสุดได้มีคำพิพากษาให้กรมควบคุมมลพิษจ่ายชดเชยค่าเสียหายให้แก่ชาวบ้านและทำการฟื้นฟูลำห้วย

ต่อมากรมควบคุมมลพิษได้จ้างมหาวิทยาลัยขอนแก่นทำการศึกษานวทางและจัดทำแผนฟื้นฟู ลำห้วยคลิตี้ ซึ่งผลการศึกษา มี 5 แผนงานหลัก ดังนี้ 1) แผนฟื้นฟูสภาพพื้นที่ลำห้วย บริเวณโรงแต่งแร่และใกล้เคียง 2) แผนติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม 3) แผนด้านสุขภาพ 4) แผนด้าน สังคมเศรษฐกิจ และ 5) แผนติดตามประเมินการดำเนินการ สำหรับการฟื้นฟูลำห้วยได้แบ่งออกเป็น 7 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 และ 7 จะทำการเฝ้าระวังติดตาม อย่างต่อเนื่อง ช่วงที่ 2 และ 6 จะทำการดูแลตะกอนออก ส่วนช่วงที่ 3 และ 4 จะมีการสร้างฝายดักตะกอน เพิ่มขึ้น 2 ตัว

วันที่ 10 มกราคม 2559 จะครบสามปีที่ศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งให้ฟื้นฟูลำห้วย กรมควบคุมมลพิษเพิ่งเสร็จสิ้นกระบวนการทำแผนปฏิบัติการฯ และอยู่ระหว่างการขออนุญาตถมป่าไม้และกรมอุทยานฯ เข้าไปดำเนินการในพื้นที่ รวมถึงการทำ TOR หาบริษัทมารับดำเนินการ การฟื้นฟูยังไม่ได้เริ่มต้นขึ้น ในระหว่างนี้ชุมชนจึงจำเป็นต้องจัดหาแหล่งน้ำสะอาดเพื่อการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยเองโดยนำเงินที่ชนะคดีและทำโครงการขอรับบริจาค ไปจัดซื้ออุปกรณ์มาทำประปาภูเขา เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้น้ำที่ปราศจากการปนเปื้อนสารตะกั่ว นอกจากนี้ชาวบ้านได้เตรียม

ความพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ จึงได้มีการจัดทำข้อมูลการใช้ประโยชน์ลำห้วย การทำแผนผังเครือญาติและแผนที่ระบาคติวิทยา แสดงการรับรู้ข้อมูลการปนเปื้อนตะกั่วใน ร่างกายของชาวบ้านแต่ละครัวเรือน โดยให้การประเมินผลกระทบด้านสุขภาพโดยชุมชน (Community Health Impact Assessment: CHIA) เป็นเครื่องมือ ภายใต้การสนับสนุนของมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ทั้งนี้ชาวบ้านคาดหวังว่าจะนำไปสู่การพัฒนาระบบเฝ้าระวังผลกระทบต่อชุมชนทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

วันที่ 16 ธันวาคม 2558 ชาวบ้านคลิตี้ล่างได้นำเสนอข้อมูลที่ชุมชนทุ่มเทแรงงานแรงใจช่วยกันจัดทำขึ้น ต่อหน่วยงานภาครัฐ ในรายการเวทีสาธารณะ ของไทยพีบีเอส ที่ริมน้ำตกถิาดอย หมู่บ้านคลิตี้ล่าง ทั้งนี้กรมควบคุมมลพิษบอกว่าจะใช้แผนที่ชุมชน ทบทวนขอบเขตการดูแลตะกอนตะกั่วในลำห้วยและใช้เฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อมส่วนทางสาธารณสุขบอกว่ายินดีจะเอาผลตรวจเลือดของชาวบ้านมาลงในแผนที่ระบาคติวิทยาและผังเครือญาติที่ชุมชนได้ทำขึ้นโดยจะเป็นการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาระบบเฝ้าระวังผลกระทบต่อสุขภาพโดยชุมชนตามที่ชาวบ้านเสนอ

แผนผังเครือญาติชุมชนคลิตี้ล่าง

ซึ้ง+เอาะ

มะโย่ง+หม่องไอเมี้ย

